

Јелена Р. КИТАНОВИЋ
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

jelena.kitanovic@filum.kg.ac.rs

ЗВЕЗДАНО ПУТОВАЊЕ: КАКО ЗВЕЗДЕ ОБЛИКУЈУ НАРАТИВНУ ДИНАМИКУ И ТЕМАТСКИ РАЗВОЈ У СТРИПОВИМА¹

У раду истражујемо начине на које звезде утичу на наративну динамику и обликовање ликова у два различита света стрипа: *Изногуд* у епизоди *Звезде за Изногуда* и *Тинџин* у епизоди *Ходали смо по Месецу*. Звезде у оба стрипа представљају недостижне амбиције, али и различите аспекте људских тежњи. У *Изногуду* оне илуструју узалудну тежњу ка моћи и наглашавају комичне, тј. трагичне аспекте његових неуспеха, док у *Тинџину* оличавају људску радозналост и авантуристички дух, али истичу, такође изазове с којима се јунаци суочавају током авантура у свемиру. Кроз анализу оба стрипа, рад испитује начине на које звезде функционишу као сликовити прикази људских амбиција и њихово учешће у тематском развоју и карактеризацији главних јунака. Истраживање се у раду ослања на компаративну анализу два тематски различита стрипа и два дијаметрално супротна главна лика. Резултати показују да звезде, у оба наратива, истичу дубље слојеве значења и наглашавају универзалне теме о људским амбицијама, успесима и неуспесима. За даља истраживања, остаје да се испитају начини на које се звезде, као симболи, развијају у савременим стриповима, посебно у контексту нових технолошких открића и актуелних питања о истраживању свемира.

Кључне речи: наратив, стрип, *Изногуд*, *Тинџин*, свемир, космос, звезде, амбиција

Увод

Према традиционалној претпоставци, коју је Женет (1980) успоставио, сви књижевни текстови подразумевају постојање наратора. Међутим, с појавом стрипа, као тзв. девете уметности, ово становиште доводи у питање универзалност таквог концепта. У књижевности наша интерпретација елемената гласа и фокализације заснива се на лингвистичким маркерима (Миконен 2010: 189), као што су, нпр., деиктички изрази. Међутим, у формату стрипа је то далеко теже идентификовати, с обзиром на то да је перспектива током читања других жанрова директно повезана с ликовима и стално се мења, а нараторову присутност је мање или више могуће *чуити*. Тумачење постаје знатно сложеније када је потребно дешифровати и обрадити информације представљене кроз различите модусе и кодове, што додатно усложњава процес интерпретације (Бутен 2012: 46). Наиме, прва жртва мултимодалне метаморфозе је писани текст, који се више не посматра једино кроз текстуални угао (јер је све мање мономодалан), већ пре свега као мулти-текст, односно као плуралност модуса реализације. То се најбоље може видети у стриповима, који стално комбинују више медија и начина изражавања (Бутен 2012: 47).

Према Миконену (2010: 185-186) питање је треба ли прихватити појам *графичког наратора* заснованог на функционалним и организационим критеријумима, а не на чисто лингвистичким или текстуалним. У визуелној и мултимодалној наративу као што су стрипови појам наратора није уско везан искључиво за текст, већ функционише као опција унутар одређене дескриптивне

¹ Истраживање је финансирано кроз Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198.

методе. Општи појам *графичког наратива*, који је одговоран за целокупну организацију приче, продукцију текста и слике, као и њихову интеракцију, па све до паратекста, као што су наслови, ситуацију чини још проблематичнијом, посебно када се разматра у контексту који је код нас повезан са симболиком звезда и њиховом функцијом у обликовању наративне динамике, тематског развоја и ликова у причи. Наиме, звезде су уско повезане с графичким стилем и организацијом слика у стрипу, што доводи до тога да наративна и визуелна елементи не могу никако бити посматрани независно. Пошто стрип комбинује различите семиотичке изворе како би испричао причу, у том смислу сматрамо да се звезде често користе као симболички елементи који читавају нове слојеве значења јер служе за представљање судбинских путева ликова.

Самим тим, концептуални оквир, који се користи за разумевање наративне структуре и који обухвата појмове као што су аутор, наратив и фокализација, у великој мери зависи од карактеристика самог медија, а то је, у овом случају, формат стрипа (Миконен 2010: 187). Звезде, које готово увек унутар стрипа функционишу као симболички елементи, додатно усложњавају овај оквир јер њихова улога у наративној динамици, тематском развоју и карактеризацији ликова безмало у потпуности зависи од специфичности визуелне и текстуалне интеракције у стрипу.

Стрип као специфичан формат, према Фалгасу (2012: 324), добија смисао кроз комбинацију језичких и визуелних кодова који му нису својствени, а звезде често служе као симболички елементи који повезују ове кодове и додатно богате наративну причу јер воде наратив и симболизују путоказе судбине, наде или духовног (и физичког) путовања ликова. Фалгас (2012: 324), наиме, одржава концепцију стрипа као *наративне врсте унутар наративног жанра*, у којем звезде, у нашем случају, служе као симболички елементи који прелазе границе наратива и богате причу универзалним симболима наде и судбине. Кодови, којима стрип располаже, због своје универзалне ефикасности могу бити коришћени на различите начине, чак и злоупотребљени (Фалгас 2012: 325). Звезде, у том смислу, као симбол који превазилази жанровске границе, лако постају саставни део ових кодова јер са собом уносе симболику космичког поретка.

Од 1993. године до данас когнитивна лингвистика била је посебно активна у примени лингвистичког приступа стрипу. У овој области нарочито се истичу радови Нила Кона (2005, 2010, 2012а, 2012б, 2013), јер он уводи концепт визуелног језика стрипа, у којем повезане слике функционишу на исти начин као и повезани звуци или знаци у вербалним или знаковним језицима. Кон је у својим радовима успео да примени традиционалне нивое лингвистичких истраживања на стрипове и именовао их следећим редоследом: графетика, фтологија, морфологија, граматика и семантика. Иако је познато да визуелни језик користи другачији модалитет за изражавање, присуство граматике и семантике ипак сугерише да он дели многа заједничка својства с другим успостављеним језичким модалитетима.

Ајснер (1996) се бави техником визуелног приповедања и објашњава како визуелни елементи као што су панели, перспективе и композиција играју суштинску улогу у стварању приче у стрипу. Он наглашава да стрип није само илустрација, већ да слика и текст заједно функционишу и преносе сложено наративу. Ајснер (2008а), затим, истражује како стрип користи визуелни језик у циљу креирања наратива. Ово истраживање концентрише се на секвенцијалну уметност као начин преношења приче кроз слике, при чему су визуелни елементи једнако важни као и текст у изградњи кохерентне наративне приче. Након тога, Ајснер (2008б) се концентрише на начин на који експресивни визуелни елементи, попут положаја тела и мимике ликова, доприносе разумевању емоција и наративној динамици у стриповима. Ово дело истиче важност визуелне експресије као једног од кључних елемената у визуелном језику стрипа.

Меклауд (2004) објашњава основне принципе визуелног језика у стриповима и како слика и текст функционишу у преношењу наративне приче. Он развија идеју стрипа као медија који комбинује различите модалитете комуникације и истражује како визуелни језик омогућава прено-

шеће значења. Сарасени (2000) истражује стрип као мултимодални медиј у којем су визуелни и вербални елементи испреплитани. Сарасени се бави начином на који су слика и текст уско повезани. Селдес (1957) истражује популарне форме уметности, укључујући и стрипове и како они користе визуелне елементе за стварање наративних структура. Селдес препознаје стрип као важан медиј за масовну комуникацију, који, кроз визуелни језик, преноси приче на начин који је разумљив ширем аудиторијуму. Барон-Карве (2007) истражује теоријске основе стрипа као визуелно-вербалног медија, објашњавајући како слике и текст заједно формирају целокупан наратив. Сви наведени радови колективно пружају дубљи увид у улогу визуелног језика и елемената у стриповима и истичу њихову важност у формирању кохерентних и динамичних наративних структура.

У србистици, колико нам је познато, постоји релативно мало истраживања која се баве визуелним елементима у стрипу. Од значајнијих доприноса истичемо Зупана (2007) и његову књигу која даје историјски преглед развоја стрипа на просторима бивше Југославије и која се, периферно, дотиче визуелних елемената у стрипу. Од других аутора, који су се бавили визуелним језиком у стрипу у србистици, издвојићемо рад Стаменковића и Тасића (2015), који се бави истраживањем могућности примене анализе дискурса на стрип. Овај рад истражује однос између текстуалних и визуелних компоненти у стрипу и модалитете дискурса који се примењују (нпр. наратија, дескрипција, класификација, итд.). Рад обилује примерима из аутентичних стрипова како би подржао постављене теоријске постулате и показао различите аспекте комуникације кроз овај медиј. Издвојићемо, такође, рад истих аутора (2013) који истражује како се појмовне метафоре и метонимија визуелно манифестују у стриповима. Рад се концентрише на то како ови когнитивни процеси функционишу кроз слике у стриповима и како омогућавају дубље разумевање наративне структуре. Аутори истичу да визуелни елементи у стриповима имају потенцијал да обогате традиционалну лингвистичку анализу метафоре и метонимије и проширују теорију ка мултимодалним контекстима.

С друге стране, истраживања која се директно баве звездама као симболом у стриповима готово да не постоје. До сада спроведена истраживања углавном покривају шири спектар визуелних елемената и симболике у стриповима, али на звезде, као специфичан визуелни и симболични елемент, није био стављен посебан акценат. Дакле, генерално, ова тема остаје недовољно истражена у оквиру области стрипа, а нарочито српског стрипа.

У раду смо звезде посматрали као *агенсе наратије* према интерпретацији коју су предложили Четман (1990: 116) и Рајанова (2002: 364), а према којој се под тим подразумевају особе или ствари, у нашем случају *визуелни елементи*, који се доживљавају као одговорни за наративну презентацију и укључују функције избора, организације, коментара и дистрибуције приче, као и све изражајне технике које укључују употребу речи, слика и распоред странице. У светлу овог тумачења, звезде, као симболички елементи, могу деловати као агенси у наратији, помажући у организацији и усмеравању приче, док истовремено функционишу као симболи наде и предодређености.

Истичемо да се у раду не фокусирамо на дефинисање или редефинисање појма наратора, већ је наше примарно интересовање усмерено на то како се визуелни елементи, попут звезда, користе у самом наративу. Наше истраживање бави се анализом наративне функције звезда у формату стрипа и један је од аспеката који, до сада, није завређивао велику пажњу у србистичкој литератури. Упркос значају који звезде имају као симболи људских амбиција и људских граница, радови који анализирају њихово учешће у обликовању наративне динамике и карактеризацији ликова у овом специфичном формату континуирано изостају.

Посвећивање пажње овом проблему важно је јер омогућава дубље разумевање људских амбиција кроз визуелне симболе, попут звезда. Ова врста симболизма пружа богате увиде у

природу људске тежње ка нечему недостижном, што је уједно релевантно и за шири контекст културолошких студија. У србистичкој литератури, истраживања која се односе на анализу стрипова углавном су усмерена ка социо-културолошким и политичким аспектима овог жанра, док су анализе о симболици звезда и амбиција готово непостојеће. Наше истраживање настоји да попуни ту празнину и то анализом звезда као симбола људских тежњи у формату стрипа.

Конкретно истраживачко питање на које наш рад тежи да пружи одговор је како звезде функционишу као наративна средства у наведеним стриповима, као и на које све начине доприносе обликовању ликова и тематском развоју саме приче. На тај начин, истраживање доприноси попуњавању недостатка у области стрипа, кроз анализу тога како визуелни симболи, као што су звезде, утичу на наративну структуру и развој ликова у њима. Тако се успоставља, такође, нов приступ анализи стрипова и разумевању људских амбиција, кроз ову визуелну уметност.

Применом компаративне анализе, у раду смо паралелно истраживали како оба стрипа користе звезде као сликовите изразе тежње за нечим недостижним, али при томе нуде различите погледе на амбицију као такву и њене последице. Док у *Изногуду* звезде оличавају узалудне амбиције и корупцију, у *Тиншину* илуструју истраживачки дух и људску тежњу ка превазилажењу граница.

Циљ овог рада је да прикаже на које све начине звезде обликују главне јунаке и како стварају динамичност и живописност унутар самог наратива, откривајући дубље слојеве значења. Детаљна анализа ових двају стрипова осветлиће начине на које се звезде користе као наративни алати за развој и карактеризацију самих ликова, као и то како њихова употреба одражава универзалне теме о људским амбицијама, успесима и неуспесима.

I Желим да будем калиф уместо калифа

У првом делу рада концентрисаћемо се на анализу мотива звезда у самом наративу и истражити на који начин звезде доприносе динамици приче, с посебним освртом на *Изногуда*.

Звезде, често представљене као симболи наде и амбиције, у епизоди *Звезде за Изногуда*, представљају сликовит израз његових неостварених жеља и тежњи ка моћи и слави. Звезде су, кроз *Изногудове* неуспеле покушаје да оствари своје амбиције, приказане као неоствариви циљеви и додатно наглашавају бесмисленост његових напора и донкихотовску борбу са судбином. Кроз ову призму, звезде постају кључни елемент у разумевању *Изногудових* неуспеха и његових безнадежних покушаја у достизању недостижног.

Потом ћемо испитати улогу звезда у тематском развоју приче и у контексту *Изногудових* амбиција. Тиме ћемо осветлити њихову симболичност у приказу граница људске похлепе и апсурдности мегаломанских циљева. Дакле, звезде не само да одражавају *Изногудове* амбиције, већ и служе као подсетник на његову неспособност да препозна сопствена ограничења, што га доводи у низ трагикомичних ситуација.

Анализа звезда нам, такође, омогућава дубљи увид у карактер *Изногудовог* лика, који је непрестано вођен мегаломанским амбицијама. Звезде се, у контексту његовог лика, могу тумачити као постојање жеље за достизањем апсолутног. У овом смислу, звезде појачавају његову трагичну, али и комичну природу, јер *Изногуд*, поред свег напора који улаже, остаје заробљен у својим неуспесима. На тај начин, звезде стално подсећају на његову немогућност да оствари своје жеље и постају одраз карактерног дефекта, односно његове неспособности да прихвати ограниченост сопственог делања.

Овако сложена употреба звезда омогућава дубље сагледавање и разумевање наратива стрипа, док истовремено нуди могућност ширег промишљања природе људских жеља, амбиција и граница људске похлепе.

II Звезде као наговештаји Изногудових лудорија

Стрип *Изногуд*, дело Рене Гошинија и Жан Табарија, познат је по специфичном хумору, игри речи и апсурдним ситуацијама. У епизоди *Звезде за Изногуда*, звезде не представљају само сликовит израз моћи и славе, већ добијају шире значење кроз карактеризацију Изногудовог лика и његових амбиција. У *Изногуду*, мултимодалност стрипа посебно је наглашена кроз интеракцију писаног текста и визуелног језика слика, у којима симболи као што су звезде играју кључну улогу у вођењу динамике наратива (Кон 2017: 19).

Звезде, у овом контексту, постају синоним за славу и узвишене циљеве, јер Изногуд, опседнут достизањем онога што је само по себи недостижно, подиже своје жеље на космички, астрални ниво. Његова већ општепозната жеља да постане *калиф уместио калифа* прераста у амбицију која захвата свемир и расте до космичких размера, што његове жеље уистину чини грандиознијим, али и духовитијим, јер његов циљ поставља изван традиционалних оквира земаљске моћи. Звезде, на тај начин, илуструју његове апсурдне амбиције и тежњу за доминацијом, која превазилази политичке аспирације и улази у сферу универзалне препознатљивости.

Звезде, у овом смислу, значајно доприносе наративној динамици, јер се Изногудове амбиције развијају у све чуднијим и нереалнијим правцима. Наиме, његова жеља да заиста досегне звезде манифестује се кроз низ космичких и апсурдних планова. Кроз серију занимљивих и преувеличаних пројеката за достизање звезда, попут изградње циновског катапулта, употребе импровизованих балона који раде на врућ ваздух и конструисања примитивних ракета од различитих врста отпадних материјала, прича показује како Изногудова жеља за славом превазилази границе здравог разума и логике. Сви његови планови, без изузетка, завршавају се катастрофалним неуспесима, чиме се додатно истиче апсурдност његових тежњи. Звезде, тако, не симболизују једино његове амбиције, већ уједно представљају сликовит израз константног неуспеха.

У *Изногуду*, слике, укључујући звезде, не функционишу као речи, већ преносе информације на вишем нивоу, на нивоу дискурса (Кон 2014: 2). Звезде које се појављују представљају визуелне елементе који доприносе ширем наративном контексту. Оне наглашавају комични ефекат и динамику приче и преносе емоције и реакције главног јунака на начин који је далеко изнад дословног значења самог текста.

Наративна структура у стрипу задужена је за организовање секвенцијалних слика у кохерентну поруку, док спољна композициона структура распоређује панеле на физичком изгледу странице. Свеукупно, ове структуре чине тзв. *визуелни језик*, који лежи у основи стрипа (Кон 2014: 1). Звезде у *Изногуду* доприносе визуелном језику стрипа, јер на директан и експресиван начин преносе његову несрећу у причи. У композиционој структури овог стрипа, звезде су, као симболи, пажљиво распоређене тако да преносе наративне информације на интуитиван и динамичан начин, интегришући се с текстом и другим визуелним елементима (Кон 2014: 3).

Искоришћене на овај начин, звезде доприносе наративној динамици јер стварају непрестану напетост и ишчекивање код читаоца. Наиме, како сваки Изногудов план постаје још необичнији и мање вероватан, пажња читаоца се, тиме, стално задржава на развоју догађаја. Звезде, онда, фигурирају безмало као одређена врста наративне стратегије, а све у улози стварања константне тензије и динамичности у причи и усмеравању читаоцеве пажње ка даљем развоју догађаја. Као директан визуелни увид, издвајамо следећи панел:

Визуелни приказ 1
Iznogoud © 1969 Dargaud

Панел, попут овог, у којем Изногуд посматра космичко ноћно небо, очаран звездама, кључан је за приказивање његових амбиција. Визуелни приказ звезда које се огледају у његовим очима истиче његову жудњу за славом, док контраст између тамне ноћи и звезданог сјаја наглашава његову жељу за достизањем нечег узвишеног и за превазилажењем граница овоземаљског. Дакле, целокупна нарација ослања се и почива на визуелном језику како би истакла јачину Изногудове опсесије. Представљена сцена репрезентативан је пример Изногудове упорности и карактеристичан пример хумора у овом стрипу. Њоме се, такође, истиче живописност и хаотична природа самог наратива. Аутори су, на хумористичан начин, истакли Изногудову ограниченост делања, а комични ефекат постигнут је диспропорцијом Изногудових амбиција и његове неспособности да их оствари.

Аутори, дакле, користе звезде као наративно средство за приказивање тежњи ка моћи и слави, на ироничан начин, док истовремено исмевају универзалне људске жеље за доминацијом. Изногудове неоствариве амбиције и комични неуспеси постају сликовит израз замишљених циљева и ограничења људске похлепе.

Употребом звезда као визуелног наративног алата, стрип вешто иронизује класичне наративе о амбицијама за моћи и славом и, уједно, нуди оштру сатиру људске опсесије. Тиме што покрећу комичне заплете, звезде су омогућиле ауторима да истакну промашеност Изногудових тежњи, с критичким освртом на универзалне људске претензије ка владавини и доминацији.

III Тематска игра са звездама односно несрећни Изногуд

Изногуд, главни јунак серијала о неуспелим покушајима да постане *калиф уместо калифа*, оличење је незајажљиве амбиције и карикатура моћника, који је спреман на све зарад власти. Његова незасита жеља за доминацијом не зауставља се на овоземаљским границама, већ досеже до звезда, које симболизују његове тежње ка узвишеном и недостижном и надилазе обичан живот. Звезде се, тако, могу посматрати као сликовит израз неостварених амбиција, али и апсолутног неуспеха. Оне представљају висине којима Изногуд тежи, али које никада не достиже, а фигурирају уједно и као ироничан контраст његовим узалудним напорима. Самим тим, може се продубити и критика његовог карактера. Уместо да се развија интелектуално и морално како би постигао своје циљеве, Изногуд све дубље тоне у манипулацију, корупцију и превару. Његове амбиције нису засноване на правим вредностима, већ су укорењене у похлепи, себичности и деструктивним импулсима. Овај контраст између грандиозних циљева и неморалних поступака још више наглашава апсурдност његовог карактера.

Звезде се, у овом контексту, могу повезати с универзалним концептом неба као домена судбине и правде. Изногудови покушаји да се уздигне изнад оних који су праведнији и поштенији од њега, осуђени су на неуспех јер су у супротности с универзалним моралним начелима која се, у литерарним контекстима, често повезују с небеским поретком. Његова незасита амбиција, лишена истинских вредности, не може га довести до жељених висина, јер је његов поглед на свет искривљен и корумпиран. Звезде, које симболизују узвишене идеале, остају недостижне управо зато што су Изногудове тежње празне и без моралне снаге, која би му, с друге стране, омогућила да их истински досегне.

Кроз звездану игру, аутори шаљу поруку о природи саме амбиције. Наиме, када је она вођена вишим, племенитим циљевима, амбиција се онда може сматрати узвишеном. Међутим, када је мотивисана искључиво похлепом, она постаје израз узалудног стремљења. Изногудов трагични неуспех лежи у чињеници да, иако *види* звезде и тежи ка њима, он не успева да се издигне изнад својих ниских, себичних нагона.

Овај стални контраст између високо постављених циљева и ниских средстава, које Изногуд користи за постизање својих циљева, ствара јединствену комбинацију комичног, али и трагичног одјека његовог лика.

IV Звездама до Изногудовог карактера

У наративу о Изногуду, звезде играју кључну улогу у карактеризацији главног лика, јер симболизују његове нереалне и преувеличане амбиције. Изногудова тежња за апсолутном влашћу превазилази оквире земаљске реалности, чиме звезде постају сликовит приказ недостижних циљева. Његова опсесија влашћу не познаје границе, јер Изногуд сања о доминацији над нечим што је *дословно* изван његовог домашаја. На тај начин, звезде одражавају његову непрестану потрагу за нечим недостижним, при чему је он константно суочен са сопственим ограничењима. Кроз звезде, Изногуд се приказује као лик, који упркос труду и напорима које улаже, не појми сопствену неспособност да превазиђе границе својих могућности. Његова амбиција, преплављена корупцијом и преварама, постаје главна препрека у постизању зацртаних циљева и води у сталне неуспехе. Ова контрадикција између нереалних амбиција и реалних способности истиче комичну страну овог стрипа, али уједно упућује на дубљу људску слабост, односно на то да амбиција, која је у својој суштини неморална, не може резултирати успехом.

Звезде, традиционално повезиване са светлошћу, надом и узвишеним идеалима, у Изногудовом случају постају сликовит приказ његових неостварених жеља за доминацијом. Његова немогућност да схвати како је владавина над свиме, а нарочито над оним што је изван његовог домашаја, суштински неразумна, додатно појачава комичност његових непрестано пропалих планова. На овај начин, звезде служе не само као средство за карактеризацију његовог лика, већ и као метафорички оквир за анализу људских амбиција и моралних граница. Описани контраст између високо постављених циљева, симболизованих звездама, и ниских, неморалних средстава којима се Изногуд служи, попут обмане, манипулације и корупције, позиционира га као трагичног антијунака. Иако његова амбиција према звездама на површини делује као племенита тежња ка нечему узвишеном, она заправо постаје средство критике. С обзиром на то да је лишена моралног темеља и да је тиме осуђена на неуспех, Изногуд се претвара у парадигматски пример појединца чије небосежне аспирације остају неостварене због унутрашње празнине и недостатка етичког компаса.

Оно што Изногуда чини трагичним антијунаком није само његова неспособност да оствари своје циљеве, већ и његова упорна неспремност да препозна узроке свог неуспеха. Он не схвата да његове амбиције не могу бити остварене коришћењем неморалних средстава. Ова морална дисонанца између циљева и метода чини његову судбину трагичном јер Изногуд, иако тежи

висинама, остаје заробљен у моралном суноврату. Тако се континуирано саплиће о сопствене мане, неспособан да постигне своје циљеве управо из разлога што га води морална изопаченост, а не племенита амбиција. У овом контексту, звезде постају више од сликовитог приказа недостижних циљева. Оне, наиме, представљају оштру критику оних који, попут Изногуда, тежњу за моћи и славом стављају изнад етичких начела.

Аутори, дакле, звездама истичу универзалну истину, односно спознају да колико год циљеви били узвишени, они не могу бити оправдани уколико се до њих долази нечасним путем. Изногудов неуспех није само резултат његових непромишљених планова, већ је укоренењен у његовој неспособности да схвати да су морални интегритет и правичност кључни фактори за постизање трајног успеха. Овај контраст између његових високих циљева и ниских поступака ствара дубоку моралну поуку и претвара његов лик у комплексну, трагичну фигуру, која својим неуспехом учи читаоце о природи људске амбиције и моралне одговорности.

V Тинтин, први звездани (не)туриста

Други део рада концентрише се на анализу звезда у стрипу *Тинтин* и описивању начина на који звезде доприносе динамици приче и развоју лика у овом наративу, с посебним освртом на епизоду *Ходали смо по Месецу*².

Звезде у овој епизоди не алудирају једино на пуки сликовит приказ нада и амбиција главног јунака, већ представљају неистражени и неизвесни космос, који отвара нове хоризонте и нове видике Тинтину и његовој дружини. Тинтин, као први *космички и звездани* туриста, показује спремност да досегне оно што је, до тада, сматрано недостижним и готово фантастичним.

У овом делу рада истражујемо, превасходно, како се звезде и свемир користе у различитим деловима наратива и како доприносе обликовању Тинтинове авантуре. Звезде и космос, који у епизоди представљају непознату и мистериозну територију, не само да уводе нову димензију у Тинтинове авантуре, већ уједно приказују и његову храброст и неустрашивост. Тинтинов одлазак у свемир и сусрет са звездама илуструју људску жељу за истраживањем и пробијањем граница, али истовремено приказују једну ироничну ситуацију. Наиме, иако Тинтин *дословно* стиже до звезда, он ипак остаје само земаљски туриста који нема никакву контролу над својом космичком судбином.

Затим испитујемо како звезде оличавају људску тежњу ка откривању нових светова. Као што смо већ истакли, звезде су у традиционалном смислу често представљене као сликовити изрази узвишених идеала, а у епизоди *Ходали смо по Месецу* оне преузимају улогу непредвидивог и непознатог и симболизују људску тежњу за превазилажењем сопствених граница. Тинтинова амбиција да истражи космос, а не да га освоји, као што је то случај код Изногуда, приказује се као авантура пуна неочекиваних изазова и препрека и, на крају, више подсећа на комичан низ невоља него на тријумфално достигнуће.

Анализа звезда омогућава нам, напослетку, дубљи увид у карактер Тинтиновог лика. Иако се приказује као храбар и неустрашив истраживач, истаћи ћемо да је његов пут ка звездама присут невољама које он превазилази срећним околностима и несвакидашњим решењима, а не захваљујући својим способностима. Овај контраст између величанственог космоса и Тинтинових, често земаљских, метода преживљавања ствара необичан хумористични ефекат.

Звезде дакле, у овом контексту, постају не само визуелни изрази амбиције, већ су истовремено и одраз човекове неспремности да у потпуности разуме и контролише оно што је изван његовог домашаја. Тинтинов покушај да освоји космос и досегне звезде на крају се претвара у низ непредвидивих доживљаја у којима његова жеља за спознајом остаје зауздана силама изван

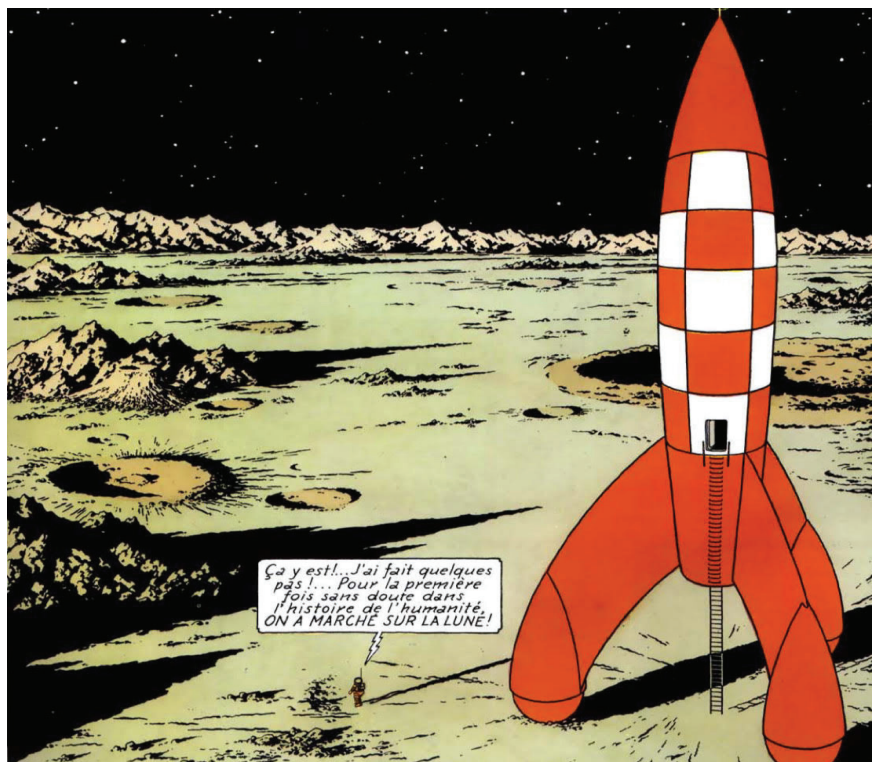
2 С обзиром на то да ова епизода није преведена на српски језик, анализу смо спровели на основу оригинала.

његове контроле. Овако употребљене, звезде нам омогућавају дубљи увид у структуру наратива стрипа и стварају ироничан оквир за преиспитивање људских амбиција и могућности њихових остварења, односно позивају читаоце да преиспитају однос између амбиције и реалности унутар самог наратива.

VI Тинтиново хватање свемирске славе (док Снешко и даље тражи коске)

Док су саме звезде, у другим контекстима, често повезане са тежњом ка узвишеним идеалима, у Тинтиновом случају, оне су претежно обојене авантуристичким тоном. Наиме, Тинтин и његова дружина, укључујући и неустрашивог пса Снешка, не упуштају се у освајање космоса због моћи и славе, већ су вођени истраживачким духом и жељом за новим открићима. Ова потрага за новим је, такође, и хумористична на свој начин, јер Тинтинови космички подвизи више личе на низ неочекиваних и каткад апсурдних ситуација, него на грандиозан тријумф, док се Снешко бави далеко простијим питањима, тј. како да пронађе коске на Месецу.

Звезде играју значајну улогу у развоју приче јер уместо да представљају класична знамења моћи и славе, оне у овом стрипу постају визуелни израз људске знатижеље и потребе за истраживањем непознатог. Тинтинова одлука да оде на Месец илуструје његову авантуристичку природу и спремност да се суочи с новим изазовима. Међутим, иронично, уместо славе и великих открића, Тинтин се суочава с низом техничких проблема и необичних догађаја. Иако Тинтин теоретски стиже до звезда, његово путовање представља још један у низу примера људске склоности ка хаосу, пуне комичних неуспеха и сасвим случајних успеха. Као директан визуелни увид, издвајамо следећи панел:

Визуелни приказ 2
Tintin © 1954 Casterman

Панели се разликују по томе у којој мери приказују тзв. *активне* информације, односно информације које су релевантне за наративну секвенцу (Кон 2013: 158). У *Тинтину*, сви панели на којима фигурирају звезде имају функцију преношења динамике и ритма наратива и омогућавају читаоцу да радњу разуме без много текстуалних информација. Звезде, и слика свемира генерално, у наративу доприносе сталној напетости, али, за разлику од узвишених филозофских разматрања, прича се усмерава на конкретне изазове путовања у свемир, карактеристичне за Тинтинов авантуристички стил. Авантуре на Месецу обилују духовитим тренуцима, као што су непрестани покушаји кретања у бестежинском стању или борба за опстанак уз минималне ресурсе. Снешко, као Тинтинов верни сапутник и сапатник, додатно доприноси хумористичном тону својим једноставним потребама и приоритетима, чиме се ствара суштинска супротност у односу на Тинтинове велике амбиције у погледу освајања свемира.

У овом контексту, звезде илуструју људску тежњу ка освајању непознатог, али истовремено постављају питање о спремности човека за такве подухвате. Како сваки Тинтинов покушај да досегне космичку славу читаву дружину доводи на ивицу пропасти, звезде, уместо да представљају симболе тријумфа, постају метафора препрека и изазова, с којима се човек неизоставно мора суочити како би превазишао своје природне границе. Самим тим, оне истовремено постоје као сликовит приказ амбиција, али и ограничења људских могућности у контексту свемирског истраживања.

Аутори су, дакле, кроз звезде успели да створе динамичну мешавину авантуре и комедије, у којима Тинтину достизање свемирске славе измиче и претвара се у низ комичних подбачаја, који га константно враћају на почетак. Аутори су, такође, успели да кроз хумористички аспект наратива скрену пажњу на људске слабости. Дакле, иако Тинтин тежи звездама као нечему узвишеном и тешко достижном, бројни проблеми и сметње са којима се сусреће одражавају напетост и динамичност наратива, при чему комични елементи успостављају равнотежу између авантуристичког и хумористичног тона приче и забављају читаоца кроз стално смењивање озбиљних и духовитих ситуација.

VII Тематски развој Тинтинових звезданих авантура

У изабраној епизоди, звезде играју кључну улогу у тематском развоју приче, јер пружају основни сликовит израз Тинтинове авантуристичке природе и људске тежње ка освајању непознатог. За Тинтина, путовање у свемир и ходање по Месецу представљају врхунац његових амбиција као истраживача. Звезде, унутар овог наратива, носе дубоко симболично значење које упућује на природу људске амбиције, али и на ограниченост њеног остваривања.

Звезде, дакле, које се у класичном смислу повезују с новим границама и бесконачним могућностима, у овој епизоди попримају додатно значење. Наиме, оне илуструју људску жељу за истраживањем и превазилажењем граница и служе као подсетник за ограничења која људска природа себи поставља. Тинтинов одлазак у свемир није само пуко истраживање непознатог простора, већ представља човекову жељу да досегне оно што је само по себи недостижно и да, напослетку, у онтолошком смислу, пронађе нов смисао у космосу. Међутим, ова свемирска авантура, иако озбиљно приказана у погледу науке и технологије, прераста у серију апсурдних ситуација, у којима се сваки покушај успеха претвара у дебакл.

На пример, када Тинтин и његова посада слећу на Месец, први кораци на непознатом тлу и сам чин ходања по њему почиње неочекиваним препрекама. Њихова борба с гравитацијом, недостатком ресурса и свакодневним практичним проблемима у свемиру открива да остварење великог циља може бити праћено земаљским неугодностима. У овом смислу, звезде, као такве, не симболизују апсолутни успех, већ подсећају на то да свемирско освајање подразумева и суочавање с новим изазовима од којих су многи, из земаљске перспективе, непредвидиви.

Тематски, звезде такође доприносе развоју идеје о људској амбицији и њеним границама. Иако Тинтин с посадом физички долази до звезда, њихова авантура постаје синоним за људску несавршеност у покушају савладавања непознатог. Звезде, у овом случају, чак служе као иронични подсетник људској врсти да су поједине ствари, напосто, изван њихових способности. Напослетку, контраст између узвишених циљева и свакодневних, практичних препрека с којима се ликови суочавају, ауторима омогућава да на суптилан начин истакну ограничења људске амбиције. На тај начин, пружају дубљи увид у приказ људских тежњи, али и константно саплитање о сопствене ноге у том непрестаном гањању звезда.

VIII Звезде у обликовању Тинтиновог лика

Звезде су, као што смо претходно истакли, изразито важне у обликовању Тинтиновог лика, јер се њима илуструје његова непрестана тежња ка откривању непознатог. Дакле, за Тинтина, звезде не представљају само далекосежне циљеве, већ су уједно и одраз његовог неуморног духа и истраживачке природе.

Тинтин, као главни јунак, оличење је авантуристичког духа и не плаши се да истражује непознато. Његова одлука да крене у свемир и закорачи на Месец оличавају његову склоност да се суочи с највећим изазовима, без обзира на то колико су они опасни. У том смислу, звезде обликују његов карактер као неустрашивог истраживача, који тежи превазилажењу сопствених граница и суочавању с непознатим световима. Међутим, Тинтинов однос према звездама такође истиче и одређену страну његове људскости.

Наиме, у свом космичком подухвату, Тинтин се суочава с низом препрека које га упорно подсећају на ограниченост његовог делања. На Месецу, Тинтин није неустрашиви херој без мана, већ је лик који се суочава с практичним изазовима, као што је управљање свемирском опремом и преживљавање у непознатим условима. Звезде, у овом контексту, доприносе његовој карактеризацији, јер га, готово, спуштају с пиједестала неустрашивог хероја и приказују као некога, ко упркос својим тежњама, мора пронаћи начин да се носи с реалним ограничењима људске природе и врсте. У односу према звездама, његов лик представљен је као лик који, иако стреми изузетним висинама, задржава реалистичан и прагматичан приступ животу.

Напослетку, звезде, на овај начин, не представљају само симболе физичког путовања, већ су уједно и метафора за Тинтинову интелектуалну и моралну тежњу да открива нове светове. У спољашњем и унутрашњем смислу, његова авантуристичка природа увек тежи вишем, без обзира на препреке које му стоје на путу. Тинтин, тако, израста у лика који не само да истражује звезде и космос, него и непрестано преиспитује границе људских могућности и људске спремности да се суочи с непознатим.

Закључак

Извесно је, дакле, да звезде функционишу као симболи недостижних амбиција и тежњи главних јунака. У *Изногуду*, оне илуструју узалудна настојања ка моћи и слави, док у *Тинтину* симболизују људску радозналост и истраживачки дух. Оне су кључни визуелни приказ, који рефлектује дубоке људске жеље. Изногуд кроз трагикомичне ситуације непрестано покушава да их досегне, али у томе не успева. Оне, у његовом случају, наглашавају бесмисленост његових амбиција и границе људске похлепе. У Тинтиновом случају, оне представљају непознато, али истовремено позивају на авантуру и истраживање. У оба стрипа је јасно да звезде развијају теме људских тежњи, али кроз две различите призме: трагикомичне и истраживачке.

Исто тако, у *Изногуду* звезде служе као подстицај за прогресију радње, јер свака нова амбиција води у нови комични неуспех. Оне учитавају ритам у причу, док читаоци с нестрпљењем

чекају да виде како ће његов следећи план пропасти. У *Тинџину*, звезде уносе динамику авантуре, јер сваки корак напред доноси нове изазове, чиме се одржава стална напетост и ангажовање читаоца. Док у *Изногуду* звезде оличавају атмосферу узалудне потраге за недостижним циљевима, у *Тинџину* доприносе стварању амбијента неизвесности јер ликови непрестано балансирају између одушевљења и страха пред непознатим.

Самим тим, очљиво је да однос ликова према звездама симболизује њихове амбиције, али и њихова ограничења у погледу истих. Изногудово неуспевање да достигне звезде одражава његов морални пад и неспособност да призна сопствене границе. У Тинџиновом случају, звезде подстичу човека на ширење спољашњих и унутрашњих видика, али, такође, подсећају на то да су људске могућности ограничене, јер, чак и уз сав технолошки напредак, главни јунаци, суштински, остају немоћни пред космичким изазовима.

И да закључимо да звезде у стриповима *Изногуд* и *Тинџин* играју кључне улоге у обликовању наративне динамике и развоју ликова. У *Изногуду*, звезде симболизују узалудне амбиције и појачавају комичне и трагичне аспекте догађаја. С друге стране, у *Тинџину*, оне представљају непознато и истичу границе људских могућности. У оба случаја, звезде представљају узвишене и недостижне амбиције, али с различитим исходима. Звезде за Тинџина и Изногуда, иако присутне у различитим контекстима, носе сличну симболику недостижног циља. За Тинџина, звезде представљају нове границе и простор за истраживање, у којем космос оличава људску жељу за откривањем непознатог, док Изногуд звезде посматра као симбол сопственог неуспеха, чиме се ствара комичан, али и трагичан аспект његових амбиција.

Анализа ових двају стрипова показала је да звезде, као визуелни елементи, служе као моћна наративна средства за истраживање амбиције код главних јунака, њихових успеха и неуспеха, и да кроз њих аутори представљају универзалне теме о природи људских тежњи.

Спроведена анализа доприноси нашем разумевању тога како визуелни елементи попут звезда могу постати активни учесници у наратији. Звезде не само да богате естетику стрипа, већ служе и као симболи који уносе напетост и обликују ликове. Узевши у обзир све што је наведено, јасно је да текст у стрипу омогућава аутору да кроз језичку компоненту развије наратију. Међутим, он то не може самостално да уради, јер слика игра подједнако значајну улогу. У заједничкој интеракцији са текстом, слика, и сви симболи на слици, формирају кохерентну наративну целину, при чему оба елемента међусобно условљавају потпуно преношење наративне поруке.

За даља истраживања остаје да се на дубљем нивоу испитају симболи у стриповима, нарочито у области научне фантастике, и њихов утицај на наративну динамику и развој ликова. Даља истраживања могу укључити и анализу других визуелних симбола у различитим стриповима или другим жанровима како би се открило како они обликују наратију у различитим контекстима, јер звезде, као симболи који се често појављују у научнофантастичним причама, представљају кључни елемент у креирању атмосфере и амбијента. Исто тако, отвара се могућност анализе појма наратора и тачке приповедања у оквиру формата стрипа.

Најзад, иако изгледају сјајно издалека, звезде, заправо, постају све шкакљивије како им се више приближавамо. Баш као и ликови у овим стриповима који стално јуре за њима, на крају завршимо с гомилом духовитих догађаја и још неколико модрица, за сваки случај. Уосталом, шта је авантура без пар чворуга и повређеног поноса?

ИЗВОРИ

- Ерже 1954: G. R. Hergé, *On a marché sur la Lune*, Belgique: Casterman.
 Госини, Табари 1989: R. Goscinny, J. Tabary, *Iznogoud - Compilation 2*, Paris: Dargaud.
 Госини, Табари 2021: Р. Госини, Ж. Табари, *Изнојуд 2*, (превела Оља Петронић), Београд: Чаробна књига.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајснер 1996: W. Eisner, *Graphic Storytelling and Visual Narrative*, New York/London: W. W. Norton & Company.
 Ајснер 2008а: W. Eisner, *Comics and Sequential Art*, New York/London: W. W. Norton & Company.
 Ајснер 2008б: W. Eisner, *Expressive Anatomy for Comics and Narrative*, New York/London: W. W. Norton & Company.
 Барон-Карве 2007: A. Baron-Carvais, *La bande dessinée*, Paris: PUF. Бутен 2012: J. -F. Boutin, La multimodalité: mieux comprendre la communication actuelle [et à venir], *Québec français*, 166, 46–47.
 Женет 1980: G. Genette, *Narrative Discourse. An Essay in Method*, Trans. Jane E. Lewin, Oxford: Basil Blackwell.
 Зупан 2007: З. Зупан, *Историја југословенског сликарства 1867-1991*, Београд: Службени гласник.
 Кон 2005: N. Kohn, Un-defining „comics“: separating the cultural from the structural in „comics“, *International Journal of Comic Art*, 7, 2, 236–248.
 Кон 2010: N. Kohn, The limits of time and transitions: challenges to theories of sequential image comprehension, *Studies in Comics*, 1, 1, 127–147.
 Кон 2012а: N. Kohn, *Structure, Meaning, and Constituency in Visual Narrative Comprehension*, Boston: Tufts University.
 Кон 2012б: N. Kohn, Comics, linguistics, and visual language: the past and future of a field, In: *Linguistics and the Study of Comics*, (ed. F. Bramlett), 92–118, New York: Palgrave MacMillan.
 Кон 2013: N. Kohn, *The Visual Language of Comics: Introduction to the Structure and Cognition of Sequential Images*, London: Bloomsbury Publishing.
 Кон 2014: N. Kohn, The architecture of visual narrative comprehension: the interaction of narrative structure and page layout in understanding comics, *Frontiers in Psychology*, vol. 5, no. 680, 1–9.
 Кон и др. 2017: N. Kohn, R. Taylor, K. Pederson, A Picture is Worth More Words Over Time: Multimodality and Narrative Structure Across Eight Decades of American Superhero Comics, *Multimodal Communications*, 6 (1), 19–37.
 Меклауд 2004: S. McCloud, *Understanding Comics: The Invisible Art*, New York: HarperCollins.
 Миконен 2010: K. Mikkonen, Le narrateur implicite dans la bande dessinée. La transformation du style indirect libre dans deux adaptations en bandes dessinées de Madame Bovary, *Image & Narrative*, Vol. 11, No. 4, 185–207.
 Рајан 2002: M. L. Ryan, Fiction and its Other: How Trespasses Help Defend the Border, *Semiotica* 138: 1, 351–369.
 Сарасени 2000: M. Saraceni (2000). *Language Beyond Language: Comics as Verbo-Visual Texts*, Nottingham: University of Nottingham.
 Селдес 1957: G. Seldes, *The 7 Lively Arts*, New York: Sagamore Press.
 Стаменковић, Тасић 2015: Д. Стаменковић, М. Тасић, Анализа дискурса у визуелном језику стрипа, у: Б. Мишић Илић и В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, дискурс – језичка исцртаживања*, Ниш: Филозофски факултет, 203–218.
 Тасић, Стаменковић 2013: М. Тасић, Д. Стаменковић, Визуелне манифестације појмовне метафоре и метонимије у стрипу, у: Б. Димитријевић (ур.), *Наука и савремени универзитет*, књига 2, Ниш: Филозофски факултет, 182–198.
 Фалгас 2012: J. Falgas, «Thierry GROENSTEEN, Bande dessinée et narration. Système de la bande dessinée 2, *Questions de communication*. <<http://journals.openedition.org/questionsdecommunication/6975>>.13. 09. 2024.
 Четман Сејмур 1990: B. Chatman Seymour, *Coming to Terms. The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*, Ithaca: Cornell University Press.

VOYAGE STELLAIRE: COMMENT LES ÉTOILES FAÇONNENT LA DYNAMIQUE NARRATIVE ET LE DÉVELOPPEMENT THÉMATIQUE DANS LES BANDES DESSINÉES

Résumé

Dans cet article, nous étudions la manière dont les étoiles influencent la dynamique narrative et la formation des personnages dans deux mondes différents de la bande dessinée : Iznogud dans l'épisode Stars for Iznogud et Tintin dans l'épisode Nous avons marché sur la Lune. Les stars des deux bandes dessinées représentent des ambitions inaccessibles, mais aussi différents aspects des aspirations humaines. Dans Iznogud, ils illustrent la vaine quête de pouvoir et mettent l'accent sur le comique, c'est-à-dire les aspects tragiques de ses échecs, alors que chez Tintin ils incarnent la curiosité humaine et l'esprit aventureux, mais mettent également en lumière les défis auxquels les héros sont confrontés lors de leurs aventures dans l'espace. À travers l'analyse des deux bandes dessinées, l'article examine la manière dont les stars fonctionnent comme représentations picturales des ambitions humaines et leur participation au développement thématique et à la caractérisation des personnages principaux. La recherche s'appuie sur l'analyse comparative de deux bandes dessinées thématiquement différentes et de deux personnages principaux diamétralement opposés. Les résultats montrent que les étoiles, dans les deux récits, mettent en évidence des couches de sens plus profondes et mettent l'accent sur des thèmes universels concernant les ambitions, les succès et les échecs humains. Pour des recherches plus approfondies, il reste à examiner la manière dont les étoiles, en tant que symboles, se développent dans la bande dessinée contemporaine, notamment dans le contexte des nouvelles avancées technologiques et des questions actuelles sur l'exploration spatiale.

Mots-clés: récit, bande dessinée, *Iznogud*, *Tintin*, espace, cosmos, étoiles, ambition